

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Tribunal Poenitentiae Sev Libri Dvo Prior De Poenitente Ut Reo Posterior De Confessario Ut Judice

Stoz, Matthäus

Anno M.DC.LXXXIX.

Art. 1. Peccata cordis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-37144

nullo unquam per annum sabbato jejunâset, deberet elapso anno quinquaginta dies continuos, vel paulisper interpolatos jejunare &c. Coninch. n. 85. Sed ob hunc defectum utriusque à peccato gravi non est excusandus, de quo proinde se accusare debet.

QUÆSTIO III.

Syllabus peccatorum.

100. Quoniam peccata omnia committuntur vel I. corde, vel II. ore, vel III. opere, visum est, idque non sine exemplo aliorum, fore non incongruum, hoc ipso ordine describere ea peccata, quæ magis sunt obvia, & simul etiam (quod hactenus neminem, qui simile argumentum pertractavit, fecisse arbitror) breviter eorundem naturam & gravitatem declarare, ut, quo modo in Confessione sint exponenda, innotescat.

ARTICULUS I.

Peccata cordis.

101. Hoc nomine intelliguntur peccata merè interna, & cordis appellantur, quia in corde, seu intellectu & voluntate perficiuntur & consummantur, suntque omnia contra DEUM, vel proximum, vel contra ipsummet peccantem.

§. I.

Peccata cordis contra DEUM.

102. *Sub Missa sacrificio* (Communionem, Rosario, & consuetis aliis precibus) *sui voluntariè distractus, quater:* vel breviter: *Sub rebus divinis voluntariè distractus,*

fui, quater. Quod si autem sacrum die festo fuerit audiendum, & per notabilem ejus partem evagationes mentis ad aliena voluntariè sint admittæ, sic dicat: *Per notabilem sacri partem die festo voluntariè fui distractus.* Quæ sit notabilis pars sacri, constabit ex dicendis *infra* n. 247. Voluntariè autem distractus est, qui advertens se distrahi, tamen vel omnino non, vel negligenter curat attentionem præstare. Adhuc tamen satisfacit Ecclesiastico præcepto de Missa audienda, si de distractionibus merè internis sit sermo; nam si de externis loquamur, peccat graviter, & præceptum non implet.

103. *Sub horis canonicis persolvendis longas & voluntarias distractiones admittit.* Sunt autem distractiones aliæ merè interne, dum nimirum sola mente longè ad alia, quàm ad DEUM, aut res divinas inter orandum attendimus, sed per varia objecta, v. g. quæstiones Theologicas vel Philosophicas discutiendas, varia negotia aut rem domesticam tractandam, & ordinandam, statum politicum &c. pervagatur; aliæ verò externe, sitæ in actionibus externis, quæ ex se ad mentem ita ad se rapiendam natæ sunt, ut internam attentionem omnino impediunt & excludunt, quales sunt confabulationes, risus, lectio rerum, seu profanarum seu sacrarum; item si quis pingat, scribat &c. Ceterum sunt, qui dicunt, illum, qui etiam cum merè internis mentis ad aliena evagationibus horas canonicas absolvit, præcepto non satisfacere. Ita sentiunt Palas D. 2. p. 3. n. 11. Laym. l. 4. tr. 1. c. 5. n. 10. Less. de just. l. 2. c. 37. d. 10. n. 64. Fill. tr. 23. c. 8. n. 255. Bonac. de horis canon. D. 1. q. 3. p. 2. §. 2.

2, §. 2. n. 4. & alii, quos magno numero refert Diana 2. p. 17. 12. R. 2. & p. 7. 17. 11. R. 30. Estque sententia valde probabilis, & habet locum etiam in aliis precibus, ex voto, aut pœnitentiæ Sacramentali persolvendis. Bonac. l. c. & alii. Ex hac sententia obiter

104. Patet, eos, qui horas canonicas absque interna attentione persolvunt, vel toras, vel notabilem earum partem, peccare mortaliter; & si beneficiati sint, fructus iis horis respondentes non facere suos, & teneri repetere, quod ita distractè recitârunt. Bonac. n. 8. Reginald. l. 18. n. 155. & alii. quod multò magis locum habet, si distractiones voluntariè admittantur sint externæ, ut jam dicemus cum altera sententia. Notent autem hoc Canonici, & quicumque alii beneficiati, quibus præter pensum horarum canonicarum nullum aliud onus incumbit, & videant, an & quàm liberi sint à restitutione fructuum tam malè perceptorum, dum Breviarium non tam orant, quàm deproperant mente ad alia distracti.

105. Altera sententia est, satisfieri præcepto Ecclesiastico de horis canonicis, quamcunque multæ & longæ, sed *merè internæ* evagationes etiam voluntariè admittantur; modò caveantur eæ, quas *externas* diximus, id est, modò recitans officium Divinum non occupetur externa aliqua actione ex se impossibili cum interiori attentione, v. g. scribendo, confabulando, pingendo &c. Ita docent Coninch. de Sacram. 9. 83. a. 6. d. un. n. 292. Lugo. de Euchar. D. 22. s. 2. n. 27. & alii graves auctores non pauci.

R. P. Stor. Trib. Pœnit.

106. Estque sententia hæc benignior, & humanæ fragilitati conformior, tuta in praxi, & tenenda; juxta quam proinde Clerici beneficiati excusari possunt à restitutione fructuum, & onere repetendi ea, quæ cum istis internis distractionibus sunt recitata: ut adeo frustra se fatigent, & quia locum faciunt scrupulis, malè agant, qui id, quòd distractè recitârunt, non desinunt repetere. Dixi autem: *Modò non occupetur actione externa*, quæ internam attentionem secum non patitur, quia talis utique præcepto Ecclesiæ non satisfacit ob defectum præcipuè externæ attentionis. Hinc à peccato gravi etiam in hac sententia non excusatur, qui horas canonicas vel toras, vel notabilem earum partem recitat confabulando, vel dormiendo &c. Bonac. n. 9. Excusatur tamen, & satisfacit præcepto, qui inter orandum exercet quidem actiones impertinentes, quæ tamen suapte natura cum oratione compatibles sunt, quales juxta dicta sunt, induere vestes, exuere &c.

107. Nihilominus tamen irreverentiæ quoddam genus est, ad DEUM preces seu liberas, seu obligatorias fundere, & interim etiam animo alienas ab oratione cogitationes volvere: etsi enim quis non teneatur orare, tamen si vult orare, debet omnem irreverentiam vitare; peccati tamen venialis limites non excedit. Laym. n. 9. Bonac. n. 7. & alii. Quod si tamen aliquis psalmos legat animo tempus fallendi, eos memoriæ mandandi, se pia aliqua lectione occupandi; alium docendi modum, quo officium Divinum sit recitandum &c. distractiones quamcunque nullum continent peccatum. Bonac.

R

nac.

nac. n. 7. & alii: quia talis non vult orare; non enim orare velle censendus est, qui non habet animum saltem implicitum orandi. Bonac. n. 2. & 3. Palaus tr. 7. D. 1. p. 7. n. 1. Suar. de Relig. T. 2. tr. 4. l. 3. c. 3. n. 3. & alii.

108. *Inter celebrandum distractus fuerit.* Contingunt istæ distractiones vel intra vel extra Canonem; qui propriè loquendo incipit ab illis verbis: *Te igitur clementissime*; & definit ad Orationem Dominicam exclusivè. Si ergo distractiones admittantur voluntariè extra Canonem, culpam venialem non excedunt: quæ omnia præter Epistolam & utrumque Evangelium sunt orationes; ac proinde ut, quemadmodum cum aliæ preces cum distractionibus voluntariis internis dicuntur, solum veniale peccatum committitur, ita etiam non majus committatur, dicendo preces in Missa extra Canonem. Tamb. in *Method. Sacrificii* l. 3. c. 3. n. 3. non enim ullum est fundamentum aliter de his, quam aliis precibus, quæ extra Missam etiam ex obligatione dicuntur, sentiendi. Itaque sicut internæ distractiones in officio Canonico à peccato mortali excusantur; ita etiam à simili peccato immunes erunt distractiones in orationibus Missæ extra Canonem admissæ.

109. De orationibus intra Canonem paulò major est difficultas. Tamb. n. 6. quem P. Georgius Gobat in perdocto suo *Alphabero sacrificantium casu* 23. n. 826. refert & sequitur, solito scrupulosior est & severior, cum longiores distractiones intra Canonem admissas damnat peccati mortalis; eo quòd tunc vel maximè Majestatem Divinam reverenter agnoscere & venerari debeamus, no-

stramque erga Eam subjectionem, quantum possumus, humilitate protestemur; cum Sacrificium, quod ex communi Theologorum intra Canonem præcipuè perficitur, sit signum Divinæ Excellentiæ & Majestatis, & nostræ erga illam subjectionis protestativum. Verùm ut hunc nodum explicemus, inspiciamus singula, quæ in Canone geruntur. Recitantur ergo sex intra illum orationes, sed hæ præcisè ex eo, quòd sint Canonis, non magis sunt signa protestativa Divinæ Majestatis & nostræ subjectionis, quam quæcumque aliæ orationes; consequenter etiam ex eodem præcisè capite, quòd intra Canonem recitentur, non extrahuntur ex communi sortè & conditione quarumcumque aliarum precum; adeoque sicut hæ, ita & illæ possunt cum internis distractionibus recitari citra culpam gravem. Alterum, quod Canon Missæ comprehendit, est historica narratio de institutione utriusque Speciei Eucharisticæ sub speciebus panis & vini. Hanc autem narrationem majoris tunc, quam esset, si extra Canonem exhiberetur, Sanctitatis esse, & quidem tantæ, ut ad eam observandam sub peccato mortali teneamur, cavere sub ea occurrentes distractiones, nondum idoneum ac firmum apparet fundamentum. Ad quid ergo grave minus jugum Sacerdotum? Superest igitur genuina forma consecratoria; de qua sola jam est dubitatio: an si distractè pronuncietur, peccatum grave committatur? Equidem eadem istius formæ quoad hoc videtur esse ratio cum formis reliquorum Sacramentorum; has autem ut sine voluntariis distractionibus proferramus, nondum ullus, ut existimo, nos obligavit,

obligavit, si contemptus absit, & periculum, ut aliquid ipsis substantialiter adversum committatur, ut videre est apud P. Georg. Gobat in Alphaber. Baptiz. Casu 6. n. 202. & in Alphab. Confessar. Casu 4. n. 177. ubi ait, etiam Tamb. l. c. de Sacram. c. 2. §. 1. n. 5. tradere hanc sententiam, vel saltem inclinare. Quod autem forma Eucharistica vel specialis actio Christi specialem etiam & majorem reverentiam mereatur, non refert: nam intra terminos peccati venialis datur majus & minus, pro majori & minori dignitate v. g. Sacramenti. Certè olim etiam antiqui Patres, Moses, Abraham, Jacob, Noe, Job &c. sua habebant signa externa Majestatis Divinæ & suæ erga illam subjectionis protestativa; & tamen nemo dixerit eos peccasse graviter, quando ea signa ediderunt, immolando v. g. boves & oves &c. ad aliena distracti. Bene enim ejusmodi protestatio subsistere potest cum internis distractionibus, modò externæ absint.

no. Quoniam ergo de tam gravi, merè internas intra Canonem Missæ distractiones vitandi, præcepto non factis constat, meminisse debebat Tamburinus effecti sui, quod l. i. c. 6. §. 2. n. 4. sapienter protulit, sub culpa lethali, inquiens, neminem obligandum esse, nisi manifestè constet de præcepto obligante; conformiter illi monito, quod Gabriel in 4. d. 15. a. 2. in fine dedit; & sapius, & singulariter in cit. Alphab. sacrificant. Casu 10. n. 325. & in Clypeo Clementium Judicum f. 8. & seqq. inculcat P. Gobat; nimirum Theologos non debere esse faciles ad asserendum aliquas actiones vel omissiones esse peccata mortalia:

cui simillimum est, & in præsentibus ob oculos æquè versari debuit, quod S. Thomas quodlib. 9. q. 7. a. 15. monuit: periculosè, inquiens, determinatur, aliquid esse peccatum mortale, nisi expressa veritas habeatur.

iii. DEUM odio habui semel. Odium generatim est actus voluntatis, quo alteri malum volumus, vel de alterius bono, quia bonum illius est, tristamur. Duplex est, Inimicitia seu malevolentia unum, alterum Abominationis. Istud consistit in aversione animi à re vel persona, quam ut nobis molestam & ingrattam apprehendimus, & aversamur: quo modo etiam DEUM odisse possumus, dum eum ut molesta nobis præcipientem vel punientem apprehendimus. Illud verò, scilicet odium Inimicitia est, cum alicui personæ, quam detestamur, malum aliquod volumus, præcisè quia malum illius est, sistendo in hoc, & nullum adeo aliud commodum inde nobis expectando. Et hoc etiam in homine respectu DEI datur, non quòd possit quis absolute velle aliquid, quod DEO intrinsicè malum sit, sed quòd possit id, quantum est in se; ita ut si DEO aliquod malum inferri posset, veller ipsi inferre præcisè, quia malum ipsius futurum esset. Unum ab altero non differt specie, & idcirco non specialiter in Confessione est explicandum: sicut nec mala, quæ DEO optantur. Est peccatum omnium gravissimum, ut probat S. Tom. 1. 2. q. 73. a. 4. ad 3. & 2. 2. q. 34. a. 2. & q. 39. a. 2. ad 3. apud Navar. c. 11. n. 14. nec potest fieri veniale, nisi ex defectu solius plenæ advertentiæ. Est & aliud odium DEI, quod generale vocatur, &

reperitur in quolibet peccato mortali: hoc ipso enim quod quis DEUM peccato gravilædat, dicitur eum odio habere, seu non diligere. Sed hoc non est speciatim exponendum, cum velut generalis circumstantia omnis peccati satis intelligatur, si ipsum duntaxat peccatum exprimitur, juxta dicta *suprà* n. 79.

112. *DEUM non amavi, cum debui.*
Dari verum præceptum de DEO diligendo, docent Coninch. de char. D. 24. d. 2. n. 28. Sanch. l. 2. mor. c. 35. n. 2. Palaus tr. 6. D. 1. p. 2. n. 1. & alii. Et est hoc præceptum speciale, & à ceteris distinctum. Palaus. n. 3. ex communi: quod etiam in hac vita impleri potest, Coninch. n. 34. & alii conformiter Trident. Concil. sess. 6. Can. 18. damnanti eos, qui dicunt, præcepta DEI servare non posse: & ad hoc etiam obligat, etsi, cum sit affirmativum, non pro quocunque tempore. Sunt autem tria tempora, de quibus quaestio esse potest. I. cum quis ad usum rationis pervenerit. II. articulus mortis. III. quod inter hos duos terminos est medium. Et in articulo mortis, quemlibet obligatum esse ad actum amoris DEI, docent Suar. de char. D. 5. f. 3. n. 3. Coninch. d. 3. n. 48. & alii. non enim tempus est, quo magis & certius obliget, quam sit istud. Et hinc si eo tempore non eliciatur actus charitatis, novum ac speciale peccatum committitur: quod intellige, nisi eliciatur contritio perfecta. Ad hanc enim cum concurrat amor DEI super omnia, satis tunc impletur præceptum, DEUM in illo mortis & vitæ confinio amandi. De obligatione DEUM actu amandi, cum primum quis ad usum rationis pervenerit,

acris est concertatio inter Auctores. Thomista totis viribus contendunt, dari talem obligationem. Alii verò negant: tum quia nullum solidum est fundamentum asserendi tam gravem obligationem: tum quia nemo est, qui cognoscat primum instans, quo ratione uti incipit. Hæc ratio, si instans accipiatur physicè, convincit: si moraliter pro aliquot horis vel diebus, videtur esse satis efficax: quia brevi illo tempore non possunt doceri, quæ ad ejus præcepti executionem sunt necessaria. Taceo, parentes etiam pios & timoratos non esse sollicitos de hac obligatione suos liberos docendâ; nec ullum à quoquam illis de hac omissione moveri scrupulum. Et quando docerent suos liberos eam obligationem? an antequam pervenirent ad usum rationis? tunc autem nondum sunt capaces ullius instructionis. An verò postquam usum rationis jam sunt affecti? sed jam tum statim erant obligati ad amandum DEUM, ut contendunt Thomista. At quomodo? nî dicere velint, eos obligatos fuisse jam tunc, cum de ea obligatione nihil dum sciverunt, nec scire poterant; quod dicinequit. De tempore intermedio sunt, qui putant, eum amoris actum ex præcepto eliciendum esse: sed quando? nullum determinant, imò nec determinare possunt. Vasta ergo & indeterminata hæc obligatio executioni aliquando danda est: nullam enim omnino dari de actu amoris DEI per totam vitam eliciendo, damnatum est ab Alexandro VII. Verùm hæc ad actum amoris DEI obligatio à fidelibus, nisi sint morum valde depravorum, raro violabitur, cum vix ullus sit, qui non sæpe DEI beneficium,

neſicia, & infinitam ipſius bonitatem conſideret, quibus ad eum amandum excitetur. Ex quibus apparet, quàm raro, vel nunquam debeat quis ſe acculare de omiſſione actûs amoris Divini; vel, ſi ſe acculent, id potiùs ex ſerupuloſitate & anguſtijs conſcientiæ, omnia metuentis, agere, quàm ex verâ obligatione,

113. *Nonnulla opera mea non direxi ad majorem DEI gloriam: vel quod alii alijs verbis, ſed eodem ſenſu exprimunt: non ſemper operatus ſum ex amore DEI ſuper omnia: vel: nullam habui intentionem, DEI in meis operibus beneplacitum quærendi.* Reperiuntur, qui omnino exiſtimant, hominem, ſi velit operari ut homo, debere operari liberè, id eſt, ex cognitione boni & mali, & omnia, quæ agit, referre ad DEUM tanquam ſuum finem ultimum: ad quod probandum (præter multa alia, quæ referre & impugnare hoc loco, non eſt noſtri, ſed Theologi fori) aſſumunt illud, 1. *Corinth. 10. v. 31.* ubi Apoſtolus monet: ſive manducatis, inquit, ſive bibitis, omnia in gloriam DEI facite: & ruius *Coloſſ. 3. v. 17.* Omne, quodcunque facitis, in verbo, aut in opere, omnia in nomine Domini JESU Chriſti. Ita multi ſentiunt, quibus ego, ſi de ſtriçta obligatione loquantur, non aſſentior. Equidem fateor, hominem, ut liberè operetur, debere operari ex cognitione honeſti & inhoneſti, ſeu boni & mali: ſed *honeſtum* non eſt hic ita ſtriçtè ſumendum, & *poſitive* pro eo, quod fit ex cognitione finis noſtri ultimi ſupernaturalis, DEI; & unâ ex amore ejuſdem conſequendi (aliàs grave præjudicium inferetur vulgatiſſimæ illi

quæſtioni de actibus individuo indifferentibus, ne videlicet inutilis & proſus fruſtranea ſit & otioſa) ſed paulò laxiùs, & *negative* pro eo, quod non eſt illicitum ſeu non prohibitum; quo ſenſu non eſt idem licitum & honeſtum *poſitive*. Unde natum eſt illud, quod habetur textu *L. 144. ff. de R. I.* Non omne quod licet, eſt honeſtum. Nec quando operari volumus, neceſſe eſt, ut in actu quaſi ſignato operemur ex hoc motivo, quia eſt licitum: ſatis eſt, ſi fiat in actu exercito, faciendo nimirum id, quod novimus, non eſſe prohibitum. Ut autem honeſtè *poſitive* operemur, neceſſe quidem eſt, ut formaliter ex proprio motivo ipſius honeſtatis in objecto repertæ operemur: at ut unâ etiam ex motivo reflexo placendi DEO, & ejuſ gloriam quærendi operemur, non requiritur, nec eſt ullo modo ex præcepto debitum: alioquin etiâ præſtantiſſimos virtutum actus damnare oportebit, cùm vix unquam ullus exerceatur in actu ſignato ex reflexo motivo placendi DEO &c. ſed ſolum ex ſuo proprio motivo; quod fanè ſufficit, quæ eſt ſententia communis. Ea, quæ ex S. Paulo allata ſunt, poſſunt intelligi vel *negative*, ut nihil fiat contra DEUM; vel *aſſumative*, ut omnia ad ejuſ gloriam referantur. Priori modo habent vim præcepti; quia nunquam licet quidquam agere contra honorem aut voluntatem DEI. Poſteriori verò modo habent vim exhortationis ſolum & conſilii: eſſe enim etiam præcepti, ut dicamus, non eſt fundamentum. Ad quid ergo humanam voluntatem tam graviter oneremus, ut dicamus, eam ſemper, ut honeſtè ſeu non malè operetur, obligatam

esse, reflexè operari animo DEO placendi &c. Certè quando dubia est interpretatio libertatis, secundùm libertatem respondendum est: textu *L. quoties dubia, 20. ff. de regulis juris*. Et ex his rursus apparet, non esse necessarium, se accusare de dicta omissione referendi omnia ad DEI gloriam; cum nulla in ea appareat malitia.

114. *DEUM non satis amavi ter.* DEI amor alius est intensivus, alius appreciativus: ille consistit in ipsa actûs intentione: & de hac si sit sermo, DEUM utique nunquam satis amabimus, cum nunquam simus elicituri actum tam intensum, ut intensiorem non possimus. Sed in hac minori intentione nihil continetur malitiæ, cum ad majorem nulla detur obligatio. Appreciativus DEI amor est, cum ipsummet & ejus Divinam bonitatem tanti æstimamus, ut censeamus eam omnibus præferendam esse, simusque adeo ejus intuitu parati potiùs quidvis pati, aut deserere, quàm aliquid agere, quod ipsi displiceat. Et qui DEUM directè sic non amat, utique gravissimè peccat contra præceptum de diligendo DEO: sed hoc peccatum, ut arbitror, rarum est. Dico *directè*: nam qui peccat mortaliter, indirectè plus diligit aliud, quàm DEUM: præfert enim DEO aliquid absolutè, & sine comparatione ad DEUM, hoc ipso quòd faciat aliquid contra DEI voluntatem, Navar. c. 11. n. 15. sed hoc non est speciale peccatum contra præceptum diligendi DEUM: sed circumstantia quædam generalis in peccato mortali inclusa, nec proinde specialiter explicanda juxta dicta, p. 1. n. 79.

115. *Contra DEUM in corde mur-*

muravi bis. Murmur est querela cum impatientia in iis, quæ homo debet patienter ferre, Contra DEUM committitur, cum displicet, quòd prosperitatem vel aduersitatem non tribuat in hoc sæculo juxta merita hominum; quòd non regat mundum nostro arbitrio; quòd non dederit ingenium, quod optamus, acutum, divitias, honores &c. Quod equidem si contingat, murmur est peccatum tantùm veniale. Fit verò mortale, quando conjunctam habet DEI notabilem irreverentiam, ut, si murmures credendo, DEUM esse injustum, non gerere debitam curam hominum, aut in ea cura temerè procedere, vel quid simile: habet enim adjunctam circumstantiam blasphemix, & quidem hæreticalis, specialiter explicandam in hunc ferè modum; *Contra DEUM cum blasphemia, eaque hæreticali murmuravi, ter.*

116. *De aliquo articulo fidei dubitavi semel.* De fide dubitari potest dupliciter, positivè & negativè. Positivè dubitat, qui judicat, articulum v. g. de vita æterna, de reali existentia Corporis aut Sanguinis Christi in Evcharistia &c. sufficienter propositum, non esse dignum, cui certò assentiatur, sed incertum. Negativè verò dubitat, qui circa eundem Articulum cohibet assensum ex imperio voluntatis, ita ut neque judicet dignum esse, cui præbeat assensum; interim tamen positivè etiam non dissentiat: hoc verò, qui facit, saltem virtualiter jam judicat, articulum illum indignum esse certo & infallibili assensu. Utraque hæc dubitatio repugnat Fidei, docenti, articulum sufficienter propositum non solum esse verum, sed & certissimum; &, si delibe-

ratè

ratè fiat, & cum pertinacia, semper est peccatum mortale, & quidem hæresis. Lugo *de fide*. D. 20. f. 1. n. 17. Coninch. *de fide*. D. 18. d. 7. p. 102. Suar. *de fide*. D. 19. f. 4. n. 10. Palaus *tr.* 4. D. 3. p. 2. n. 9. & alii. Si verò oriatur ex scrupulo conscientia, vel alio motu, cui dubitans non consentit, sed resistit averfando, quidquid contrarium est Fidei, cui se optat in omnibus accommodare, non est peccatum, sed materia meriti. Signum autem, quòd dubitatio posteriori modo accidat, est, si quis in ipso conflictu magnâ molestia afficiatur, tanquam odio habens errorem, & diligens veritatem. Laym. *l. 2. sr. 1. c. 13. n. 4.* Porro non est necessarium explicare, qualis fuerit articulus, de quo quis dubitavit contra fidem: sunt enim in hoc omnes ejusdem speciei, cum omnes nitantur eodem motivo infallibili, nempe testimonio DEI revelantis &c.

117. *De aliquo articulo fidei elicui assensum opinativum semel.* Talis assensus est, qui ita fertur in articulum fidei, ut simul conjunctam habeat formidinem oppositi, hoc est, ne contrarium sit verum. Est enim formido, quæ in omni assensu opinativo reperitur, nihil aliud, quàm judicium affirmans motivorum debilitatem, quòd scilicet ea tanti non sint, ut non possit subesse periculum deceptionis, adeoque ea motiva non dare securitatem contra deceptionem, ut explicat Lugo *de fide*. D. 6. f. 1. n. 25. Et explicari solet ejusmodi actus per particulam fortè dicendo: *fortè Christus non est natus ex Virgine; fortè non est in Eucharistia &c.* Hoc judicium cum sit error in fide, non potest esse cum objecto Fidei sufficienter proposito. Semper est

peccatum mortale, quando sit cum plena advertentia; & quidem si cum pertinacia jungatur, hæresis. Coninch. n. 105. Palaus. n. 12. Azor. *l. 8. c. 9. q. 6. & alii.* Neque tamen necessarium est explicare articulum, de quo contra fidem sic sentitur.

118. *Articulum fidei negavi semel.* Id est, judicavi, talem articulum non esse verum, v. g. Christum realiter non esse in Eucharistia. Judicium hoc est peccatum mortale; & si exterius exprimitur aliquo signo vel verbo, quantumcunque occultissimè fiat, nullo, nisi, qui exprimit præsentem, excommunicationi obnoxium. Tolet. *l. 1. c. 19. & alii.* Neque tamen hic necessarium est exprimere, qualis sit ille articulus, qui negatus est.

119. *Pluribus annis v. g. quinque voluntariè vixi in hæresi.* Non est autem necesse, expressè dicere, qualis fuerit ea hæresis: Lutherana, an Calvinistica, Zwingliana, an Hussitica &c. sunt enim ejusdem speciei. Reginald. *l. 6. c. 4. n. 144.* Dian. *p. 1. tr. 7. R. 46.* Quoniam autem hæcenus sæpius est mentio facta *Pertinacis*, omnino ad hæresin requisita, breviter adverte, eam in proposito non esse idem ac mordicus & acriter suum errorem tenere, ac tueri (hoc enim etiam inculpatè fieri potest, si nimirum fiat ex ignorantia invincibili) sed esse, eum errorem retinere, etiam postquam contrarium est sufficienter propositum, Sanch. *l. 2. Mor. c. 7. n. 2. & alii communiter.* Hinc rustici, aliique simpliciôres homines in Germania, qui passim hæretici vocantur, non sunt hæretici formales, quia non sunt pertinaces. Et ideo si à sua secta v. g. Lutherana, Calvi-

Calviniana &c. recedere velint, possunt post sufficientem instructionem, & si fieri possit, editam coram testibus professionem fidei, à locorum Parochis absolvi, Laym. l. 2. tr. 1. c. 13. n. 4. Nisi quarundam Ecclesiarum consuetudo exigat, ut tales, etiam materiales hæretici, mittantur ad eos, qui potestatem habent absolventi ab hæresi, vel Episcopi aut ejus Vicarii examini & iudicio relinquuntur.

120. *Culpabiliter ignoravi articulum fidei semel.* Culpabiliter ignorat mysteria fidei, qui advertens obligationem ea sciendi, negligentiam committit in iis ad discendis. Et quidem hæc negligentia, si fuerit gravis, etiam quoad numerum exprimenda est in hunc modum: *Gravem negligentiam in rebus fidei ad discendis commisi ter.* Pro meliori autem intelligentia sciendum est, ignorantiam aliam esse invincibilem, aliam vincibilem. Illa est, cum nulla de ea deponenda, aut obligatione deponendi occurrat cogitatio. Hæc excusat à peccato: & ideo si quis cum ea in sua infidelitate v.g. hæresi decedat, non condemnabitur ratione infidelitatis (hæc enim culpa tunc vacat) sed ratione aliorum peccatorum mortalium. Sanch. l. 1. mor. c. 16. n. 32. & alii. Ista verò est, quæ ab ignorante vinci potest ac debet, si nimirum habeat aliquam etiam tenuem notitiam de obligatione eam deponendi: hæc enim notitiâ habitâ jam habet sufficiens principium ulterius indagandi; & si non indaget, jam incipit laborare ignorantia vincibili. Quæ rursus duplex est, affectata, & non affectata: illa est, cum quis deditâ operâ & directè vult ignorare, id-

que vel ex tædio discendi, vel ut lege ignorata liberiùs peccare possit: Et talis ignorantia æquiparatur scientiæ, ut ex Cap. *Quæstium de penit. & remiss.* docet Palaus l. c. Porro ab hæresi incurrenda excusat quævis ignorantia, etiam affectata. Ad hæresin enim requiritur pertinacia, quæ non potest esse, nisi cum articulus est sufficienter propositus: qui autem ignorantia, etiam affectatâ, laborat, caret scientiâ, consequenter nec pertinax esse potest. Nec refert, quòd ignorantia culpabilis non excuset à peccato (furtum enim adhuc peccatum est, etsi culpabiliter ignoretur esse) nam ad peccatum plus non requiritur, quàm ut quis advertat, se agere contra legem: ad hæresin autem requiritur pertinacia, quæ non datur, nisi, cum quis advertit, se articulo sufficienter proposito adversari: id quod cum ignorantia etiam affectata stare non potest. Intellige autem hæc de illa ignorantia, quæ solùm ex tædio discendi affectatur: non de illa, quæ nascitur, vel ex contemptu Ecclesiæ, vel falsâ opinione, quâ quis iudicat parvi momenti esse, & indigna creditu, quæ in Ecclesia creduntur, & proponuntur. Palaus n. 4. Sanch. l. 2. mor. c. 7. n. 23. & alii.

121. *Præsumpsi de Misericordia DEI semel.* Id est, speravi me aliter quàm per media ordinaria consecuturum bona supernaturalia, v.g. gloriæ sine propriis meritis; vel gratiæ, vel remissionis peccatorum sine propria cooperatione, aut penitentia. In hoc enim consistit peccatum Præsumptionis de misericordia DEI, & ex eo quandoque peccator progreditur ad alia peccata perpetranda, v.g. furtum, forni-

fornicationem &c. quæ si quidem sint peccata mortalia, oportet specialiter explicare in hæc serè modum: *Ex presumptione misericordia divina fursum grave commisi semel: fornicarius sum bis &c.* hinc aliis quoque peccatorum mortalium generibus. Ex dictis vero breviter

Parèt, errat eos, qui, dum ex fiducia veniæ per Confessionem obtinendæ peccant, aut ex eadem fiducia penitentiam ad longum tempus, sæpe etiam ad usque ultimam senectutem differunt, & dicunt, se peccasse presumendo de misericordia DEI. Non ita se habet. Neque necesse est, talem spem, seu animum specialiter confiteri, cum non constituat peccatum specialiter diversum ab eo, quod sine tali animo fit.

122. Ceterum Præsumptio est peccatum mortale, nec fieri potest veniale ex levitate materiæ. Sanch. l. 2. mor. c. 33. n. 13. Palaus tr. 5. D. un. p. 1. n. 2. & alii. Et habet quandoque conjunctum iudicium erroneum, quo quis se ipsa iudicat & credit, se beatitudinem sine penitentia & propriis meritis (quales modò sunt Lutherani) vel ex solis propriis operibus absque gratia DEI (quod Pelagianorum est) acquisiturum. Quod si fiat, duplex in eo est malitia, una propria; altera ad hæresin spectans, & spem destruit, estque specialiter in Confessione explicanda. Ad Præsumptionem non requiritur, ut tale iudicium re ipsa ad eam præsupponatur: quo casu quis præsumptuosus est, non hæreticus, nec amittit spem. Sanch. n. 8. Coninch. de spe. D. 20. d. 15. n. 149. Suar. de spe. D. 1. s. 1. n. 4. & alii.

123. *Terræna magis amavi, quam cælestiæ.* Contingit hoc, cum quis plaris

R. P. Stoz Trib. Pœnit.

æstimat, terræna, quàm cælestia; & illis iram inmensam est, ut quis desideret perpetuò degere in terra; & DEO velit relinquere cælum, si sibi terram relinquat. Unde etiam peccant boni socii, aut conjuges, qui seriò desiderant, ut perpetuò sibi convivere detur in terra: nisi hoc loquendi modo, solum amoris vehementiam indicare velint. Et hoc peccatum si plenè deliberatè fiat, semper est mortale: cum nunquam fiat sine gravi injuria DEI, utpote quem ita sperare debemus, ut eum præ omnibus concupiscibilibus debeamus nobis concupiscere. Navar. in Man. c. 11. n. 17. & alii. Quamvis, ut idem rectè notat, peccatum non sit longam vitam exoptare, etiam advertendo, se ob id tardiùs ad æternam beatitudinem perventurum.

§. II.

Peccata cordis contra proximum.

124. *Temerè de altero suspicatus sum in re levi: quater: vel in re gravi: bis.* Suspicio est actus intellectus, quo iudicamus rem aliquam posse probabiliter judicari, licet defacto eam determinatè non iudicemus: estque adeo reflexa quædam cognitio, nihil determinatè iudicans de ipsa re, sed solum posse iudicium ferri de probabilitate rei. Temeraria autem est, quando sufficientibus indiciis non innititur, hoc est, quando indicia non sunt talia, ut prudenter judicari possit, ex illis iudicium firmum formari posse. Est ex suo genere peccatum mortale: regulariter tamen est solum veniale; ob debilitatem enim iudicii, in quo consistit, communiter non censetur graviter lædi bona proximi æstimatio. Bonac. de Restitut. D. 2. q. 7. p. 1. n. 4.

S

125. Te-

125. *Temerè alium judicavi in re gravi semel: vel; in re levi sexies.* Judicium est actus intellectûs, quo fertur sententia de aliquo objecto, idque vel negando, vel affirmando. Subinde & firmum sine ulla formidine oppositi, ita ut ab eo non facile quis se sinat dimoveri? subinde est conjunctum cum formidine; quod contingit, cum quis ita constitutus est, ut, si interrogaretur, an firmiter judicet & certus sit, responderet, se non esse certum, sed falli posse. Et hoc judicium sæpe vocatur *sufficio*; sed non rectè. Temerarium verò est, cum aliorum dicta vel facta sine ullis, vel non nisi ex levibus indiciis & conjecturis in malam partem accipimus, determinatè apud nos statuendo, ac definiendo, illos peccasse. Est peccatum mortale ex suo genere. Laym. l.3. tr.3. p.2. c.2. n.5. Lugo D.14. de just. s.2. n.11. etiam cum est debile seu conjunctum cum formidine oppositi. Lugo n.14. Potest tamen esse veniale vel ex levitate, vel circumstantiis personæ parvi æstimantis sinistrum de se judicium, vel ob imperfectionem actûs, quando scilicet temeritas est exigua, nempe tantis indiciis extantibus, ut licet sufficientia non sint, parùm tamen absit, ut prudentis viri sententiam definitivam mereantur. Lugo n.25. Similiter est peccatum mortale, si judicium temerarium formeretur tantùm de aliquo indeterminatè; vel de aliquo determinatè in particulari, qui tamen nec cognoscitur, nec cognoscetur unquam. Lugo n.26. Bonac. n.7. sed & judicium temerariû debile plerumque potest à mortali excusari, cum per illud existimatio alteri⁹ notabiliter nõ videatur lædi.

126. *Alios, vel, alium in animo contempsi graviter semel: leviter bis.* Est au-

tem contemptus generatim loquendo actus intellectûs, quo res aliqua minoris, quàm par est, æstimatur: quod judicium si voluntas probet liberè ei consentiendo, erit contemptus internus & peccaminosus: externus autem, si externum aliquod opus interioris illius vilipensionis manifestativum accedat. Quod si una res sit verè vilior alterâ, eam præ alia excellentiori minoris æstimare, non est vitiosum; neque talis actus est contemptus moraliter loquendo; non enim res aliqua dicitur moraliter contemni, si, prout meretur, æstimetur.

127. Est autem contemptus duplex, materialis unus, alter formalis. Materialis est, cum res aliqua aliis ex vilipensione postponitur, etsi directè hoc non intendatur: quo pacto contemptus est quandoque circumstantia universalis, & in quolibet peccato, præsertim mortali, includitur: ipsam enim peccare nihil aliud est, quàm DEUM & ejus Majestatem vilipendere. Unde & in scriptura sacra peccatores dicuntur contemptores DEI. Formalis contemptus est, cum ex formali & directâ intentione res una postponitur aliis, seu, cum ex directâ intentione aliquid fit, ut res aliqua parvi pendatur, vel parvi pendi credatur.

128. Versatur contemptus non tantùm circa præcepta, sed etiam circa consilia, & adhuc est duplex: unus legislatoris seu præipientis, & consulentis; alter rei præceptæ, aut in consilio positæ: quibus addunt aliqui contemptum legis seu præcepti. Sed Suar. l.3. de Leg. c.28. n.11. hoc tertium membrum rectè rejicit: vel enim contembitur lex per ordinem ad legislatorem, vel per ordinem ad rem præceptam: priori

priori modo est contemptus legislatoris seu superioris: posteriori rei præceptæ.

129. Formalis contemptus legislatoris divini, hoc est, DEI semper est peccatum mortale. Bonac. de præcept. D. 2. q. 3. p. 5. n. 10. Palaus tr. 2. D. 2. p. 9. §. 2. n. 6. & alii. Est enim gravis irreverentia, indigna de DEO existimationem habere, etsi res, ratione cujus DEUS contemnitur, in se parva sit.

130. Quin & formalis contemptus legislatoris humani, ut talis, semper est lethalis. Bonac. Palaus. ll. cc. Suar. n. 23. & 25. Graviter enim observantiæ superioribus debita repugnat, legitimam imperandi potestatem vilipendere etiam in re alioqui modicâ: & qui superiorem contemnit ut talem, seu ut DEI vicarium, DEUM ipsum contemnere censetur juxta illud Luc. 10. qui vos spernit, me spernit. Quod si superior non ut talis contemnatur, sed ob defectum prudentiæ, eruditionis, nobilitatis &c. potest contemptus iste esse venialis, sicut detractio, murmuratio &c. Suar. n. 24. & alii.

131. Ceterum formalis contemptus præcepti tum humani, tum divini etiam in levi materia semper est mortalis. Laym. l. 1. rr. 8. c. 7. n. 4. Bonac. Palaus ll. cc. De contemptu legis divinæ in rebus etiam minimis res est certa, & concedit etiam Less. l. 2. c. 46. d. 6. n. 46. non potest enim non esse grave, despiciere quamlibet divinam legem, ceu vanam & inutilem, aut saltem minus convenientem, quam de facto sit: continet enim talis contemptus tacitam blasphemiam. Idem est de consiliis divinis. Palaus l. c. Sancius D. 7. n. 12. & alii. De contemptu legis humanæ in re levi etiam probatur: quia res levis ab eadem

potestate imperatur, à qua gravis; ergo contemnitur eadem potestas; ergo æquè graviter quis peccat, sive occasione rei magnæ, sive parvæ illa contemnatur. Accedit, quod potestas imperandi rem etiam levem æquè sit à DEO, atque potestas imperandi rem gravem juxta illud ad Rom. 13. Non est potestas, nisi à DEO: ergo cum illam contemnis, contemnis bonum ipsius DEI: ergo DEO irrogas injuriam; tacitè enim DEUM spernis spernendo ejus potestatem, juxta illud Luc. 10. jam paulò antè allegatum: qui vos spernit, me spernit.

132. Jam verò etiam aliarum personarum, quæ non sunt superiores, contemptus est ex suo genere mortalis: est enim contra justitiam; potest tamen fieri levis, ex parvitate materiæ. Palaus l. c. in fine.

133. Ad hæc formalis contemptus legis continet specialem malitiam distinctam ab illa, quam habet transgressio legis. Palaus. n. 2. Suar. n. 25. Bonac. n. 16. & alii. & adversatur modò Religioni, si sit contra DEUM, modò Pietati & observantiæ, si sit contra parentes, aut superiores; modò Justitiæ, si sit contra alias personas. Et est circumstantia contemptus formalis in Confessione necessariò explicanda. Laym. n. 2. Bonac. l. c. ipsa tamen transgressio legis taceri poterit, si sit in re levi, secus autem, si sit in re gravi. Ex his pro praxi

134. Deduces I. Eum peccare mortaliter, qui ex formali contemptu non vult sequi consilium v. g. amplecti statum religiosum; suscipere Sacramentum extremæ unctionis; aquâ benedictâ se aspergere; legem aliquam Sodalitatis, seminarii, aut Gymnasii servare &c. etsi enim consilio sine culpa non pareatur, non tamen con-

temnitur sine culpâ. Laym. n. 5. censetur autem consilium contemnere, qui id despicit ut vanum, inutile, aut saltem minùs utile, aut conveniens, quàm sit de facto. Laym. Sancius ll. cc. & alii.

135. II. Eum non peccare mortaliter, qui leve præceptum transgreditur, aut consilium negligit, quia vult ostendere, præcepta illa esse levia, & ad salutem non esse necessaria, & multò minùs consilia: hoc enim est verissimum, & in hac ostensione non potest esse contemptus; contemptus enim non est, si res juxta suam meritam aestimetur.

III. Non esse peccatum mortale, si quis nolit superiori obedire in re levi ex contemptu ejusdem, ut est quidam homo infimæ fortis, imprudens, indoctus &c. tunc enim non contemnitur ejus potestas, sed persona ob defectus, quos habet.

136. IV. Eum peccare solùm venialiter, qui in re levi transgreditur legem seu præceptum humanum ex indignatione levi, amaritudine aut affectu pravo erga superiorem; quia videlicet ipsum non vult afficere solatio, quod caperet, si ejus præcepta fervarentur. Talis enim affectus charitatem non lædit graviter. Less. n. 45. Bonac. n. 12. Sanch. l. 1. mor. c. 5. n. 12. Palaus l. c. Quòd si tamen ex tali indignatione aut animo, ne scilicet DEUM solatio afficias, aut ejus beneplacitum facias, præceptum divinum transgrediaris, aut consilium, vitam v. g. religiosam sequendi, negligas, graviter peccas: Suar. n. 23. Sancius, Palaus ll. cc. Continet enim talis actus Odium DEI, quod non potest esse leve ob parvitatem materiæ, ut omnes fatentur, & dictum sup. n. III.

137. V. Pucros, qui nolunt obedire

suis pædagogis ex quodam eorum contemptu, non peccare mortaliter; quia pædagogi non habent veram præcipiendi potestatem, cum non sint veri superiores; contemuntur potius ut homines ob quosdam suos defectus. Eadem est ratio Praefectorum in seminarijs, & inferiorum ministrorum in Republica, seu communitate, enim religiosâ: nam & his non inest vera auctoritas præceptiva, sed tantum executiva. Bonac. n. 11. Palaus l. c. dummodo tamen absit notabilis irrisio, & injuria personæ.

138. Odium leve erga proximum habet novies; vel: grave semel. Odium est actus voluntatis, quo alteri volumus malum, sub ratione mali: vel tristamur de bono alterius, quia bonum illius est. Est peccatum mortale ex suo genere, fit veniale ex parvitate materiæ, vel defectu advertentiæ. Bonac. de Præcept. D. 3. q. 4. p. ult. S. 1. n. 6. & alii. Leve malum est, cum quis optat alteri, ut malè agat in comœdia, aut declamatione; malè à superiore, Præceptore, hero, proximo &c. verbis aut verberibus non gravibus excipiatur: inter concionandum hæreat aqua &c. specie differt ab odio DEI: & ideo specialiter est explicandum in Confessione. Bonac. n. 10. Palaus tr. 6. D. 4. n. 5. Coninch. de char. D. 29. d. 3. n. 6. at verò mala ipsa, quæ proximo saltem sine animo inferendi tale malum, cupimus, non sunt distinctè aperienda. Bonac. l. c. Dian. p. 1. tr. 7. R. 30. & p. 3. tr. 4. R. 67. §. in Resol. 30. Tamb. in Meth. Confess. l. 2. c. 6. §. 3. n. 10. & alii: nisi fortè per accidens alia peccata Injustitiæ, Contumeliæ &c. ab odio distincta involvantur.

139. Gavisus sum de malo proximi gravi se.

vi semel: vel: *non gravi bis*. v. g. gravi detractioe famæ alienæ, morbo periculoso, morte &c. vel, quod leve est, si malè stetit in declamatione, aut concione, verbis aut verberibus à præceptore; superiore, hero, parente sicut castigatus, offensam eorum incurrit, unum ex vilissimis in schola locum occupavit, in terram viâ lubricâ prolapsus est &c. sed nec hîc opus est, ipsa mala, de quibus quis gaudet, exprimere. Tambur. n. 11. Subinde autem contingit, ut non tam de malo proximi, quàm de lepro aut mirabili modo, quo id accidit, gaudeamus: v. g. videmus proximum ex equo decidere, & graviter lædi; & ridemus, gaudemusque non tam de casu & vulnere, quàm de ridiculo cadendi modo. Et hoc si contingat, vel omnino nullum est peccatum, vel ad summum veniale, quantumvis aliqui malum sit grave. Idem evenire potest, cum ex malo proximo nobis aliquod commodum accedit, v. g. ex morte amici hæreditas, dignitas ex alterius amotione ab officio. Similiter matres excusantur, si filiarum mortem optant, quia eas ob deformitatem, aut inopiam commodè nupti non possunt tradere. Bonac. n. 7. Azor. p. 1. l. 3. c. 12. q. 2. Item excusantur, qui desiderant vel gaudent de morte peccatoris scandalosi, aut publicæ pacis perturbatoris, ob bonum commune, juxta illud, Galat. 5. Utinam abscindantur. Item qui desiderant punitionem malorum, à publica potestate infligendam; aut de inflicta gaudent. Palau. 11. 6. D. 4. n. 9. Less. de just. l. 2. c. 47. d. 4. n. 21. sic & judex gaudere potest de pœna delinquenti inferenda, vel illata. Bonac. n. 7. §. secundo:

& quisque actionem injuriarum prosequi potest ex amore Justitiæ. Bonac. *ibid.* cavendum tamen omnino est, ne tale quid fiat ex odio vel vindicta: ex qua, si psalmum 108. super inimicum tuum legas, peccas mortaliter.

140. *Dissipientiam & aversionem animi contra alium* (vel alios) aliquamdiu *feri bis*: quam nempe debebas, non tamen conatus es deponere. Est peccatum tantum veniale. Regulariter vel intervenit defectus advertentiæ, vel ipsa aversio tantum est modica. Bonac. n. 6.

141. *Iracundia motus non statim suppressi quinque*. Ejusmodi motus contingunt sine appetitu vindictæ, sed cum nimia animi exandescencia, & haberi possunt non tantum erga alios homines, sed etiam erga bruta, ut canem, muscam, pulicem &c. imò etiam erga res inanimatas, v. g. lignum, lapidem &c. si nobis incommodate videntur. Hi motus cum inordinatè perturbant mentem & adesse advertuntur, supprimendi sunt: sed si non supprimantur, limites peccati venialis non excedunt, nisi per externa signa, quibus præsentem graviter scandalizentur, patefiant, vel ad grave malum patrandum accendant animum. Reginald. l. 21. c. 9. n. 122.

142. *Iram contra alium* (vel alios) *gessi semel*: seu, (quod alijs verbis exprimi solet) *vindictam de proximo sumere statim semel*. Est enim ira nihil aliud, quàm appetitus vindictæ, seu actus voluntatis, quo alteri volumus malum inferre, in vindictam illatæ injuriæ vel læsionis. Potest autem vindicta esse justa, vel injusta. Justa est, cum procedit ab habente legitimam, eam inferendi, potestatem;

nec est delicto, ob quod infligitur, major aut gravior: quo sensu ira est etiam bona; juxta illud *Psalmi 4.* Irascimini & nolite peccare: & vocari solet etiam *Zelus*, cum nimirum, ut honor DEI seruetur, in delinquentes insurgimus, eisque malum inferimus: quo modo Christus flagello usus è templo ejecit ementes & vendentes. *Matth. 21.* Ceterum injusta vindicta est, cum vel innocenti desideratur malum: vel nocenti quidem, sed qui non meritis sit tantum, quantum ipsi desideratur: vel demum cum inferitur contra ordinem Justitiæ, ab eo, qui nullam inferendi habet auctoritatem. Et si hoc contingat, ira est peccatum ex suo genere mortale. Potest fieri veniale vel ex defectu plenæ advertentiæ, vel ex levitate materiæ seu mali, quod inferitur, ut cum quis ex appetitu vindictæ modicum malum alteri infert, ut qui puero aliquantum vellit capillos, quod est exemplum *S. Thomæ 2. 2. q. 15. a. 3.* item cum quis secum statuit adolescenti dare alapam: apud præceptorem, parentes, herum &c. accusare; officium aut obsequium leve negare, ut librum non commodare, cum illo non ambulare, abstinere ab ingressu ejus ædium &c. ob aliquam scilicet læsionem præcedentem, & in vindictam. *Reginald. n. 122. & 123.*

143. *Indignationis motum non suppressi bis.* Indignatio est actus voluntatis, quo nialè ferimus, indignis confertur bona; vel cum alterum, à quo aliquid passi sumus, vilipendimus, & indignum reputamus, à quo tale quid patiamur: & ideo etiam non dignamur eum alloqui, proprio nomine compellere, aut aliquod benevolentia signum exhibere.

Hi motus culpæ venialis limites non excedunt, *Bonac. n. 8. Reginald. n. 126.* Nisi vel habeant conjunctum gravem ipsius personæ contemptum, vel ad grave damnum proximo inferendum concitent, vel notabile ex illa conversationis familiaris, & amicitia subtractione scandalum nascatur: tunc enim sunt peccata mortalia. *Bonac. Reginald. ll. cc.*

144. *Rancorem contra alium habiter.* Rancor est, quo quis homines, qui ad spiritualia inducunt, ut sunt Concionatores, Confessarii, & alii hujusmodi, fastidit & averfatur. Est peccatum veniale, nisi jungatur cum gravi displicentia ipsius personæ, aut odio, quo quis grave aut notabile malum deliberatè & ex animo illis desiderat. *Tolet. de 7. peccatis mortalibus cap. 70. Bonac. n. 6.*

145. *Discordiam levem (vel gravem) cum altero gessi semel.* Discordia est defensio voluntatis à voluntate alterius, *Toletus c. 11. ex S. Thomæ 2. 2. q. 37.* cum enim circa unum & idem objectum unus vult, alter non vult, dicuntur discordes, id est, diversi cordis. Discordia aliquando est peccatum mortale, aliquando veniale, aliquando omnino nullum. Nullum peccatum est, cum quis alterius suadentis, consulentis &c. voluntati suam non conformat. Peccatum verò mortale est, cum est circa res, quæ vel ad honorem DEI (quales sunt res fidei) vel ad notabilem proximi utilitatem procurandam, vel grave ejus damnum impediendum spectant. Veniale denique erit, cum res non cedit contra honorem DEI, aut in grave detrimentum. Varijs virtutibus opponi potest juxta obligationem, quæ ab alterius voluntate tenemur

non

non dissentire. Et ideo si quis bonum, quod contra alterius voluntatem respuit, teneatur procurare ex charitate, etiam charitati repugnat, & est peccatum ex suo genere mortale. Bonac. §. 4. n. 2. Reginald. n. 132. Quod si verò subditus ex lege obedientiæ teneatur suam voluntatem conformare cum voluntate superioris, & non conformet, peccat immediatè contra obedientiam. Sic debitor cum ex Justitia tenetur consentire cum creditore, & dissentit, peccat contra Justitiam & sic de aliis. Reginald. n. 131. Bonac. n. 3. Quod si denique aliquis bonum, quod alter vult, omnino non teneatur amplecti, dissensio hæc voluntatum omnino non est Discordia. Ad Discordiam enim & quidem peccaminosam requiritur, ut sit circa bonum ex obligatione procurandum, & ut procedat ex animo & intentione contradicendi seu discordandi ab altero. Hic ergo animus si desit, non est Discordia; quia ratio probabilis utriusque dicat, ita volendum esse: & ideo etiam tunc nullum est peccatum. Tolet. l.c. Porro Discordia dicitur quandoque aversio animorum; sed hæc ad odium vel inimicitiam spectat.

146. *Contra parentes* (præceptorem, superiorem, proximum &c.) *in corde murmuravi semel.* Murmurat in corde contra hos, qui justam eorum reprehensionem impatienter fert, & secum ipse queritur: item qui alias eorundem actiones sine justa causa apud se reprehendit, v. g. quod huic vel illi nimium indulgeant; quod aliis nimis duri sint, & non omnibus iidem; quod nimis onerent lectionibus; pensum litterarium, laborem diurnum, tributa, debita &c. nimis se-

verè exigant, quod morosi sint & terribili &c.

147. *Invidiam erga proximum gessi sexies.* Invidia est tristitia de bono alieno. I. non quia bonum proximo est; hoc enim est Odium; grave quidem, si sit de magno alterius bono: leve verò, si sit de levi. Neque II. quia alter illo bono indignus est; hæc enim est Indignatio: bona quidem, si sit moderata, & doleas, planè indignis conferri beneficia, aut officia publica: mala verò, si bonus finis desit, & concipiatur de bono alterius præcisè, quia ipse eo indignus judicatur, ut si quis tristetur de malorum prosperitate temporali, quia indigni sunt. Non tamen hæc indignatio majus est peccatum quàm veniale: nisi eò prorumpat, ut DEUS arguatur Injustitiæ, tanquam malè distribuens bona: hæc enim est Blasphemia gravissima. Neque III. ideo, quia hoc bonum in ipso est; sed quia in nobis non est, optando illud nobis. Hæc enim non est Invidia, sed Æmulatio; in studio quidem pietatis, & litterarum, aliisque rebus honestis laudanda: v. g. si quis videt socium devotum, doctum, magna virtute præditum; præmia doctrinæ & virtutis referentem; præceptori aliisque charum; negocia bene tractare; gratiâ valere apud Principem, Magistratum, æquales; frequentari alterius confessionale à pœnitentibus, iisque honorationibus; fructuosè concionari; cum plausu docere; feliciter in judiciis agere causas clientum &c. tristatur de illo bono, non quia in altero est, sed quia ipse eo caret, Æmulatio non est mala, sed tantò melior, quantò de bonis præstantioribus est. Æmulator enim non tam de bono alterius,

alterius, quàm de suo defectu, v.g. quòd ipse non sit devotus &c. tristatur: quia Tristitia in genere virtutum sancta est, & solum excitatur ob talis boni defectum, quo ipse laborat. Sic cum pueri aliorum laudibus mordentur, vel victi in lacrimas erumpunt, non quia alii excedunt, sed quia ipsi non proficiunt, æmulatio bona est: mala verò erit, si sit circa res illicitas, & quidem pro qualitate malitiæ, mortaliter vel venialiter. Hactenus dictum est, quid invidia non sit: videamus nunc quid sit. Igitur

148. IV. Invidia ab auctoribus communiter sic definitur: *Est tristitia de bono alterius, ex eo concepta motivo, non quòd illud bonum sit illius, qui id habet; sed quia per illud propria excellentia bonum minui videtur: ut si doleas & tristeris de alterius ingenio, doctrina, virtute, divitiis, honoribus &c. quia alter ea de causa tibi præfertur; neque tu amplius tanti sis, quanti antea; quòd est diminui tuam excellentiam & inde ortam tui estimationem.* In hac descriptione difficultatem reperio. Tristitia enim hæc potius est effectus Invidiæ, quàm ipsa Invidia: & ideo etiam definitio non tam formalis est, quàm causalis, utpote per effectum tradita. Sed neque tam malignæ naturæ est ea tristitia, ut nunquam possit esse honesta & licita. Sicut enim honestum est & laudabile, propriam excellentiam moderatè & debitò sine appetere (id enim charitas erga seipsum suadet, & dicitur) ita etiam honestum est, ejus excellentiæ diminutionem, tanquam aliquod nostrum malum, cum debita moderatione fugere & odisse: ad eandem quippe virtutem spectat rema-

mare, & ejus oppositum fugere & odisse. Non igitur continuo peccati reus est, quide bono alieno, ut est proprii sui boni diminutivum, dolet ac tristatur: non enim tunc dolet de bono alterius, quia bonum illius est, (hoc enim ad Odium spectat) sed ut est immediatè seu proximè causativum proprii mali: quæ est propriæ excellentiæ imminutio: sicut cum quis gaudet de alterius malo, non quia ipsius malum est, (nam & hoc ad Odium spectat & illicitum est,) sed ut immediatè & proximè causat suum bonum, v.g. hereditatem optimam ex morte patris obvenientem, non gaudet de alieno malo, sed suo bono. Sicut autem, ut omnes concedunt, citra culpam concipitur gaudium de alterius malo, non quia illius malum (hoc enim, ut modò diximus, utique est illicitum,) sed ut est immediata causa boni proprii, ita etiam absque ulla noxa tritari possum de alterius bono, non quidem, ut illius bonum est, sed sub ea ratione, quòd immediatè secum ferat meum aliquod malum: quòd equidem dum facio, non doleo de alterius bono, sed meo malo. Quòd sanè, ut dixi, est actus ad sui charitatem spectans; neque de se malus est. Quemadmodum nec ille dolor seu tristitia ex se mala est, quam quis videns divitiis in proximo concipit, non quòd proximus eas possideat, sed quòd ipse eas non habeat: qui enim sic dolet, non dolet de bono alterius, sed de sua carentia, quæ sibi mala est. Potest tamen nihilominus ea tristitia de bono alieno, ut meæ excellentiæ diminutivum est, fieri mala, si nempe sit inordinata, aut causa alicujus mali: sic nimirum & appetitus cibi,

cibi, divitiarum &c. etsi ex se malus non sit, sic tamen malus, si modum excedat.

149. V. Igitur ut, quid invidia propriè & formaliter sit, exactè explicetur, scire oportet, invidium ex quadam animi pusillanimitate bonum alterius, ut bonum illius est, falsò apprehendere, ut proximè causativum proprii mali: v.g. quòd honor socii sit meum dedecus. Dico autem: *Falsò*; si enim verè ita esset, & ego id ita, ut esset, apprehenderem, non spectaret ad invidiam: v.g. si videam meum socium promoveri ad aliquam dignitatem, quà verè & apertè indignus est; & ego apprehendam, eam promotionem cedere in meum ipsius, eum honorem verè promeriti, ignominiam, seu in excellentiæ meæ diminutionem, non ero invidiæ reus, si de eo bono trister, ut est causa meæ ignominiae: at si simile quid falsò apprehendam: v.g. si proximi mei sanctitatem, divitias, honorem, scientiam, ingenium, dexteritatem agendi in comœdiis, favorem apud præceptorem, Prælatum, parentes, herum &c. si, inquam, hæc & similia falsò & sine fundamento deliberatè apprehendam, cedere in meum dedecus, & idcirco de his bonis trister, meritò invidiæ condemnabor. Ex his ergo definiri poterit, in quonam consistat invidia. Dicit ergo invidia apprehensionem pusillam & falsam de alterius bono: non quòd invidia in eo actu solo, cum sit intellectus, consistat (perinde ac peccatū hæresis non consistit in solo pertinaci errore intellectus) sed simul etiam in actu voluntatis, liberè eam apprehensionem admittentis: quemadmodum & hæresis, ut peccatum sit, necessariò requiritur, ut error ille intellectus à voluntate admittatur, & appro-

R. P. Stoz, Trib. Pœnit.

betur. Consistit igitur invidia in voluntaria pusillæ apprehensionis de alterius bono admittance, causativâ prædictæ tristitiæ, videlicet inordinatæ, plenæ anxietatis, & modum excedentis; verbo, inordinatæ. Ita Invidiam explicat Tambur. l. 5. in Decal. c. 1. §. 3. à n. 36.

150. Porro invidia communiter ab omnibus numeratur inter peccata, quæ sunt ex suo genere mortalia. Sed Lorca, quem refert & sequitur Tambur. n. 42. ait, eam ex suo genere esse tantum peccatum veniale; quibus ego libenter assentior: si enim invidia sita formaliter sit in voluntaria illa pusillarum apprehensionum admittance, si in deordinatione tristitiæ, nunquam, si præcisè intra hos terminos sistamus, pervenimus ad eam materiam, quæ notabiliter seu graviter lædat bonum proximi vel sui ipsius; & consequenter quæ in illo genere sufficiat ad peccatum mortale; ut contingit in furto, in quo à modica quantitate intra idem genus possumus demum venire ad eam quantitatem, quæ ad constituendum peccatum mortale sufficiat: & ideo furtum meritò inter peccata ex suo genere mortalia recensemus. Potest tamen nihilominus fieri mortale per accidens, si ex ea graves insidiæ, aut damna contra proximum, odia, detractiones &c. enascantur, ut quandoque contingit; sic nimirum & alia peccata, quæ ex suo genere venialia duntaxat sunt, possunt ob supervenientem circumstantiam graviter malam, fieri peccata mortalia, ut notum est.

§. III.

Peccata cordis contra meipsum.

151. *Acediosas cogitationes habui septies.*

T

Acc-

Acedia est fastidium rerum spiritualium, seu ad animæ salutem spectantium; seu Tristitia, quæ homini displicet bonum spirituale, ut tale, & ad hominem ipsum pertinet. Hoc verò bonum est tum ipsa beatitudo æterna, tum bona ad eam obtinendam ordinata; ut sunt gratia, præcepta divina, Sacramenta, opera virtutum, & similia, adeo ut homo ipse nolit, & fastidiat, se talis boni capax esse, & ad id ordinatum, atque ideo rerum spiritualium nauseam patiatur. Et hæc tristitia est peccatum mortale. Bonac. *de peccat.* D. 3. q. 4. p. ult. §. 3. n. 2. Tolet. *de 7. peccatis.* c. 68. Reginald. l. 17. n. 108. & alii. Unde graviter delinquit, qui vitæ ærumnis fractus deliberatè & serio optat, se non fuisse natum, aut potiùs bestiis adnumerari, quàm hominibus. Potest fieri veniale, vel ex defectu pleni assensus, ut solet, cum suboriuntur repentinæ tristitiæ internæ, quibus plenus assensus non adhibetur: vel ex parvitate materiæ. Bonac. n. 3. Toler. Reginald. *ll. cc.* qui à peccato mortali excusant illum, qui tristatur de bono spirituali non absolutè & secundum se, sed potiùs ob aliquam circumstantiam temporis aut loci, ob quam opus redditur difficile, molestum & laboriosum, v. g. de Missa, vel concione audienda, adeundo Sodalitatis conventu propter frigus instans; de recitando rosario, frequentanda Confessione, comunione &c. ob recreationem, lusum, computationem &c. ea de causa omittendam; hic enim talis non committit speciale peccatum Acediæ, nec mortale, nec specialiter in Confessione exprimendum est, circa quæ bona in particulari hoc tædium sit conceptum; potest tamen quandoque esse utile; propterea potes hoc mo-

do dicere. *Acediosas cogitationes habui de missa audienda, de sacra Confessione, comunione &c. semel: & quidem cum voluntate omittendi.* Sed hæc particula tunc tantum addenda est, cum hæc opera sunt in præcepto. Quod si tædium hoc concipias de rebus spiritualibus non secundum se, tanquam nolens eas esse, v. g. concionem, missam &c. sed ut hoc loco, hoc tempore perfrigido, cum difficultate & molestia exercendis, hoc ipsum exprime dicendo: *Tædium erga missam &c. tempore (vel loco) mihi molesto audiendam habui semel.*

152. *Pusillanimes cogitationes habui sepe.* Pusillanimitas est, cum quis ea, quæ perfectionis seu virtutis sunt, non audeat exequi, timore deficiendi. Reginald. n. 109. Tolet. c. 70. Supponit apprehensionem, quæ quis omnia, tanquam magna, valde difficilia, & suam facultatem vel dignitatem excedentia concipit. Posset aliquis distinctius se explicare hoc terè modo: *Habui pusillanimes cogitationes circa statum religiosum capeendum semel: circa servandam castitatem ter: circa jejunia bis &c.* Est autem pusillanimitas ob humanam, quam fovetur, fragilitatem, ex suo genere peccatum tantum veniale. Reginald. Tolet. *ll. cc.* Potest fieri peccatum mortale, si negligantur ea, ad quæ alioqui gravi præcepto tenemur. Et tunc ipsa materia præcepta vel prohibita est explicanda.

153. *Motus impatientiæ non suppressi sexies.* Impatientia est vitium, quo quis in rebus adversis perfeendis animo deficit, & tristitiâ ex injuria, aut malo, quod sibi accidit, obortâ frangitur, & à recto deficit. Impatientiæ ergo motus sentit, qui ob aliquam adversitatem, molestiam, aut

in-

incommodum, quod sibi accidit, sentit tristitiam, quâ movetur, ut mala præsentia animo minus æquo ferat, & à decore honestatis recedat. Peccat autem, si hos motus deliberatè admittat, aut si iisdem incitatus decernat aliquid facere aut omittere, quod recta ratio dicat non faciendum esse, vel omittendum, v. g. si quis propter reprehensionem aliquam in tristitiam lapsus velit statim studia, suos labores, negotia, aut functiones etiam deserre, nolit suas lectiones dicere, suo tempore ambulare, comedere &c. Multò magis impatiens est, si etiam clanculo in ejulatus, aut suspiria nimium erumpat, aut aliàs hunc animi sui motum foris ostendat. Est autem hoc vitium peccatum tantum veniale: potest tamen fieri mortale, vel ratione scandali, vel mali, quod impatientiâ victus admittit, vel admittere proponit. Less. l. 3. c. 2. d. 5. n. 41. Laym. l. 3. f. 3. n. 15. Quod si verò moderatè quis tristetur, aut etiam fleat propter aliquod malum, quod occurrit, contra patientiam non peccat, sed licitè & quandoque meritò & rectè id facit: nullo enim malo seu proprio seu alieno moveri durities cordis est, & bestialis quædam stoliditas, non tamen majus, quam veniale peccatum. Less. Laym. ll. cc.

154. *Superbis cogitationes alui quinques.* Superbia est inordinatus appetitus propriæ excellentiæ. Nascitur ex consideratione & æstimatione suarum perfectionum, intelligendo hoc nomine, quidquid ullo modo ad excellentiam facit: dum enim homo suas perfectiones considerat dissimulatis imperfectionibus, videretur sibi multò excellentior, quàm sit in se, absolutè vel comparativè ad alios: sicut

merces videntur emptori esse præstantiores, si vitia non considerentur. Hinc verò nascitur amor istius excellentiæ apprehensæ, quo illa homini placet, & homo propter illâ sibi tribuit plus quàm oportet. Et hic est primus actus superbiæ in animo completus: sicut enim primus actus humilitatis est sui ipsius vilipensio, ita primus superbiæ actus est sui magnipensio, cum scilicet quis se æstimat supra id, quod est. Sed hic actus, non consistit in solo iudicio & apprehensione, sed in affectu, quo erga se tanquam magnum afficitur, & talem se quodammodo facit, qualem apprehendit. Unde superbus dicitur se ipsum inflare, tumefacere, exaltare &c. quia quartum est in se, apprehensione & affectu majorem se facit, quàm re ipsa sit. Less. l. 4. de Inst. c. 4. d. 8. n. 62. Est autem superbia ex suo genere peccatum mortale, si sit completa; qualis est, quæ excludit omnem humilitatem & subjectionem, ita ut quantum est ex se, etiam DEO præferri velit, nec ejus legi subjici. Et est peccatum gravissimum, demonibus proprium, inter homines rarum & infrequens. Less. d. 9. n. 68. Laym. l. 3. f. 4. n. 23. Veniale verò, si sit incompleta, quæ consistit præcisè in nimia sui æstimatione & amore propriæ excellentiæ: potest tamen fieri mortale ratione injuriæ erga DEUM, vel proximum, ut si sit causa violandi grave aliquod præceptum DEI, aut proximum graviter contemnendi. Less. Laym. ll. cc. Tolet. de 7. peccatis, c. 4. Navar. in Man. c. 23. n. 6.

155. *Arrogantes habui cogitationes bis.* Est autem arrogantia, cum quis plus sibi tribuit, quàm habet; & ea de causa se alijs præstantiorem æstimat scientiâ, virtute, dexte-

dexteritate concionandi, dicendi, saltandi, nobilitate, agilitate agendi in comædijs, declamationibus &c. elegantia, aliave re, quæ inter homines est in pretio. Hinc quidquid laudandum in se cognoscit quis, non laudantis seu benevolentia seu ignorantia adscribit, sed suis meritis tribuit. Est autem arrogantia peccatum tantum veniale: nec est necesse exprimere, scientiane an nobilitate &c. te alijs excellere judicaveris.

156. *Præsumptuosus habui cogitationes ter.* Præsumptio, prout hoc loco sumitur, est nimia suarum virium confidentia, qua fit, ut homo aggrediatur, vel paratus sit aggredi opus arduum, facultatem suam seu vires excedens: ut si imperitus artis medicae, corporibus; imperitus rerum ad conscientiam spectantium animis mederi audeat: si Sacerdos carens jurisdictione absolvat; Iudex laicus causas Ecclesiasticas ad forum suum trahat, examinet, & definat &c. Cum ergo vult homo dicere aut facere supra id, quod verè potest, ac si talia agendi haberet potestatem, præsumptuosus dicitur. Less. l. 3. c. 2. d. 3. n. 19. Laym. l. 3. f. 3. n. 10. *alii.* Est peccatum tantum veniale. Less. Laym. *ll. cc.* Fit mortale ratione irreverentia DEO inferenda, vel ratione damni, quo proximus afficitur, vel ratione periculi; ut si exponas te periculo peccandi mortaliter: v. g. si expertus sis, te sepe in peccatum mortale lapsum esse, si feminas solus fueris allocutus, adhuc velis, tuis viribus confidens, alloqui. Less. Laym. *ll. cc.* Est & alia præsumptio contra spem, unam ex virtutibus Theologicis, de qua supra n. 111. & seq.

157. *Ambitiosus cogitationes habui ter.*

Ambitio est inordinatus appetitus honoris. Honor autem est reverentia alicui exhibita in testimonium excellentia ipsius, maximè virtutum; quod varijs modis fieri potest, v. g. detectione capitis, genuflexione, inclinatione corporis, concessione loci honoratioris, delatione officij, v. g. consultoris, præfecti in sodalitate, urbis &c. ambitiosus ergo est, qui similia appetit vel ex re, quam non habet, v. g. ex virtute, scientia &c. quæ caret, & tamen adspirat ad officium, quo indignus est ob eum defectum; vel ex re, quam habet quidem, sed quæ mala est & illicita, v. g. ex rebellionem, quod audeas resistere præceptori, parentibus, alijs superioribus. Est peccatum veniale: potest tamen sæpe mortale fieri, vel ratione materiae, mortaliter illicita, ex qua honore desideratur; vel ratione medij, per quod honor quaeritur; vel denique ratione nocimenti, quod quis alteri infert, ut ad desideratum honoris gradum pertingere queat. Tolet. c. 25. Laym. l. 3. f. 3. n. 11. Less. l. 3. c. 2. d. 3. n. 22. Si autem honor appetatur moderatè ex re bona seu licita, id est, non prohibita, sed permissa, nullum erit peccatum, etsi nullus alius finis, v. g. honor DEI aut proximi salus spectetur; quia per se est objectum indifferens, & tale etiam, cum actus in individuo fit, manet: nec ulla cernitur obligatio, alium finem sublimiorem extrinsecum apponendi. Less. l. c. Joan. Sancius *in select.* D. 4. n. 5. & multi alii, qui id colligunt ex S. Thoma. 1. 2. q. 131. a. 1. ad 3.

158. *Cogitationes vane gloria appetentes habui ter.* Vana gloria est inordinatus appetitus gloriae. Quod, ut intelligas, Nota discrimen inter famam, honorem, laudem,

laudem, & gloriam. Fama est opinio, quæ de altero, ejusque seu vitiis, seu virtutibus habetur. Ille enim dicitur habere bonam famam, qui apud alios bonam habet existimationem: unde è contrario patet, quis sit malæ famæ. Quid honor sit, paulò antè dixi. Laus est termo manifestans alicujus excellentiam; laudamus enim, cùm alicujus excellentiam manifestamus, & extollimus. Gloria est clara cum laude notitia, seu, est fama cum laude conjuncta. Less. n. 23. Porro appetere gloriam, non est ex se malum, ut de honore dixi, sed indifferens, sicut appetere pecunias, quod malè vel bene, id est, non illicitè fieri potest. Cùm igitur appetitus gloriæ est inordinatus, vitium est, & est vana gloria. Inordinatus autem erit, cùm gloria queritur ex re illicita, v.g. ex homicidio, stupro &c. vel ex falsa & ficta, ut si queratur ex doctrina, quæ tamen non habetur; ex virtute, quam quis non habet, simulat tamen eam se habere; vel ex re, quæ non est digna gloriâ, vel non tantâ, v.g. ex opibus, nugis, jocis, nobilitate; vel demum apud eos, qui non bene de re judicant, aut judicare possunt, ut si coram plebe imperita disputes de altissimo SS. Trinitatis mysterio, & difficultates circa id occurrentes enodare velis. Est peccatum ex se veniale. Et tale est, etiam, cùm res quamcunque sacræ sunt principaliter ob vanam gloriam, v. g. cùm Sacramenta administrantur vel recipiuntur, Sacrum celebratur, &c. Sanch. l. 1. Mor. c. 3. n. 1. & alii: Potest fieri mortale, ut de ambitione dictum, sup. n. 157. Laym. n. 12. Less. n. 24. Navar.

c. 23. n. 12. Tolet. c. 7. Ex dictis autem breviter

159. Patet, ex quo differant superbia, præsumptio, ambitio & vana gloria, quia etsi hæc omnia excellentiam intendant, superbia tamen ipsius personæ, præsumptio functionis, ambitio dignitatis, vana gloria famæ excellentiam spectat. Less. l. 4. c. 4. d. 8. n. 60.

160. Nota, Cogitationes arrogantes, ambitiosas, vanæ gloriæ cupidas & superbas quandoque nomine *vanarum cogitationum* exprimi. Dicuntur enim vanæ cogitationes, quæ ubique propriam, sed inanem excellentiam spectant; ut quæ versantur circa inanem mundi gloriam, vel circa honorem, futuras spes &c. v.g. si tibi in mente representes divitias, honores, splendidas vestes, lauta convivia, à te ad splendorem & pompam exhibita, vel exhibenda &c. aut si tibi imagineris, te esse insignem in aliqua scientia, v.g. Theologica, vel arte v.g. sculptoria, musica &c. excellere alios formâ, nobilitate, elegantia agendi in declamationibus, saltandi &c. hæc, inquam & talia, si tibi cogitatione representes, & iis delecteris (sive quasi in præsentibus, sive aliquando futuris) quatenus aliquam excellentiam videntur tribuere honoris vel gloriæ &c. diceris habere cogitationes vanas, quæ possunt esse illicitæ, si modus, quo eas foves, sit inordinatus. Non est tamen necesse hæc in particulari explicare, sed sive habueris cogitationes superbas, sive ambitiosas &c. satisfacis, si te (modò nulla alia nova malitia gravis accedat,) in Confessione in hunc ferè modum accules,

cufes, dicendo: *Vanas habui cogitationes sexies.*

161. *Pertinax fui ter.* Pertinacia est vitium, quod ad intellectum spectat, & est firmiter, quàm res ipsæ vel argumenta mereantur, animi adhæsiō in propria sententia, & agendi proposito. Est peccatum ex se veniale: fit verò mortale, si sit in rebus graviter perniciosis proximo, v. g. in rebus ad conscientiam, medicinam, aut iustitiam pertinentibus: vel in rebus contra honorem DEI, quales sunt, quæ ad fidem spectant: Less. l. 3. c. 2. d. 6. n. 4. Tolet. l. c. Laym. n. 16. & alii.

162. *Avaras cogitationes habui bis.* Avaritia est inordinatus appetitus divitiarum. Nascitur ex æstimatione pecuniarum. Nascitur enim quis æstimat divitias (quo nomine intelliguntur bona temporalia, seu res quælibet præter æstimabiles) oritur in voluntate eas vel retinendi, vel acquirendi amor, qui si sit nimius & immoderatus, constituit peccatum avaritiæ; quod ex se est tantum veniale; fieri tamen potest mortale, vel ratione iniusti damni, quod proximo infertur; vel ratione intentionis, ut si adeo ames pecunias, ut earum causam paratus sis transgredi legem DEI aut Ecclesiæ graviter obligantem. Less. l. 2. c. 47. d. 8. n. 59. Laym. n. 14. Tolet. c. 25. Navar. c. 23. n. 70. & alii.

163. Explicandum hinc quoque diligenter est secundum speciem & numerum, si quid cogitatione contra castitatem peccatum sit. Si dubium aliquod occurrat, sincerè & sine verecundia de eo Confessarius est interrogandus. Quoniam autem circa cogitationes de rebus turpibus

frequentior oriri solet difficultas, ideo circa eas breviter ex Tambur. l. 10. in Decal. c. 3. §. 8. à. n. 6. hæc accipe. Itaque an voluntaria admissio turpium cogitationum omni culpa vacet, ex fine, ob quem eæ cogitationes concipiuntur & admittuntur, dignoscendum est. Si enim finis, ob quem voluntariè foventur cogitationes turpes, seu circa objecta turpia & castitati opposita, honestus sit, etiam cogitare turpia, & delectari de ejusmodi cogitatione, non est illicitum. Sic enim Theologus, dum circa hanc materiam lectionem parat, innoxie cogitat & speculatur turpia & de ipsa hac scientia delectatur. Idem est de concionatore: nam & hic est expertus culpæ, dum futuram concionem intentus cogitat turpia, & de hac ipsa cognitione delectatur. Alioquin tandem nec DEUS, nec Angeli ab omni culpa excusari possent: nam & hi turpia cognoscunt cum delectatione & gaudio circa ipsam cognitionem in se: iis enim objecta utique semper displicent. Itaque cogitare de re turpi ob finem bonum, v. g. parandam concionem, lectionem &c. non est illicitum. At si quis velit cogitare de re ipsa turpi ob finem malum, propter ipsam nimirum delectationem, quæ est in ipsa re turpi, v. g. in copula, vel cogitatione relata ad copulam, tunc enim verò alere & fovere ejusmodi cogitationes, illicitum est.

164. Jam verò an quis de ipso objecto malo delectetur, v. g. de copula, an verò de cogitatione relata ad copulam, vel de mera ipsa cogitatione, quæ, ut dixi paulò antè, est in ipso etiam DEO & Angelis, arduum est definire: traduntur

duntur tamen hæ regulæ. Quarum I. est, attendendum esse finem, ob quem admittuntur hæ cogitationes: si enim is honestus sit, v.g. ut concionem futuram adornes, discas modum medendi morbis in partibus inhonestis &c. præsumeris velle solam delectationem meræ cogitationis, & ab omni culpa excusaberis. II. videndum, an te reflectas super ipsam cogitationem, ipsam volendo: si enim ad illam implicite & quasi in actu exercitio reflectas, signum est, te potius objectum velle, quam meram cogitationem de objecto. III. videndum, an si aliarum rerum non malarum eventus, causas, artificia &c. consideres, æquè de iis delecteris, atque si cogites de rebus obscenis: si enim hæ plus te delectent, signum est affectus pravi; si æquè de utrisque cogitationibus delecteris, signum est affectus non mali. Vide, quæ dicemus infra, de turpi termine, scilicet in descriptione & lectione.

165. Ex his jam apparet, quàm parùm rectè se accusent de turpibus cogitationibus, qui dicunt præcisè, *se habuisse turpes cogitationes*. Vel enim ob finem bonum admittuntur, vel ob malum. Si prius; omni omnino culpâ vacare jam omnibus est exploratum: si posterius; rursus habentur vel inadvertenter, aut voluntate profusus retinente; vel semiplenè advertenter; vel denique plenè advertenter, & voluntate approbante. Si I. nullum est peccatum, ut rursus omnes nôrunt. Si II. veniale est. Si III. mortale: quod ut rectè explicetur, attendendum est, an voluntas in ea cogitatione sit morata, ita ut non habuerit adjunctum efficax desiderium perpétran-

di opus cogitatum: an verò simul etiam conceperit tale desiderium. Si enim prius acciderit, vocatur *simplex complacentia*, seu *delectatio morosa*; non quòd ad eam requiratur aliqua mora temporis, sed quòd post plenam malitiæ advertentiam voluntas eam non repellat, sed in ea persistat, eam approbando, seu consentiendo; quod in momento fieri potest.

166. Ceterum *Delectatio morosa* circa objectum turpe seu venereum est peccatum mortale, nec potest fieri veniale ob parvitatem materiæ. Dian. 3. p. tr. 5. R. 2. prout refertur in Summa V. *Delectatio. n. 5*. Nulla differt specie ab altera: voluntas enim per eam delectationem non semper tendit in objectum, ut est à parte rei, sed ut proponitur ab intellectu; ergo si proponatur præcendendo à personæ, in quam tendit, statu v.g. conjugali, libero à vinculo voti, circumstantiâ consanguinitatis &c. diversam ex diversitate istorum statuum malitiam non contrahet. Vasq. 1. 2. T. 2. D. III. & 112. Ariaga. 1. 2. tr. de peccat. D. 47. s. 4. subs. 3. n. 28. Tamb. l. 2. c. 7. §. 1. n. 2. Dian. p. 1. tr. 7. R. 48, & p. 2. tr. 3. Miscell. R. 34. & p. 3. tr. 4. R. 67. §. in Resol. 48. & alii non pauci, quorum sententiam Bonac. de Matrim. q. 4. p. 8. n. 19. reputat probabilem; juxta quam proinde satisfacit, qui de hac delectatione se in hunc modum accusaverit: *Turpi cogitatione morosè delectatus sum bis*. Quamquam consultum est, ut objectum ipsum, seu qualitas personæ, circa quam fuit delectatio, sic explicetur: *Turpi cogitatione delectatus sum bis circa feminam solutam: vel circa conjugatam semel: vel circa adolescentem alium ter &c.*

167. Imò si cogitatio feratur in personam non in abstracto, sed quali in concreto, ut persona est conjugata, vel consanguinea, vel voto castitatis obstricta &c. necessarium omnino est, ut status iste dicto modo explicetur. Sed & si personæ, quæ morosè delectantur de re venerea, aliæ sunt omnino solutæ, aliæ conjugatæ, aliæ voto castitatis obstrictæ, specie inter se different istæ ab ejusmodi personis haustæ delectationes; & specialiter idcirco sunt in Confessione exprimendæ juxta dicta suprâ p. 1. n. 50. Nam prima delectatio repugnat soli castitati, secunda etiam Justitiæ, tertia Religioni. Diana cit. R. 34. ex communi. Nec excipiendi hinc sunt conjuges, si morosè delectentur circa personam non suam seu alienam, matrimonio sibi non junctam. Bonac. n. 19. & alii ex communi fidelium sensu & praxi. Quanquam Dian. p. 9. tr. 6. R. 4. oppositum vocat probabile.

168. Jam verò si delectatio morosa ita contingat posteriori modo, de quo sup. n. 166. id est, si cum cogitatione conjunctus sit animus efficax seu serius de ipso opere patrando, necessarium omnino est, ut etiam qualitas & conditio objecti seu personæ, erga quam conceptum est turpe illud desiderium, exprimat in hunc ferè modum: *Bis habui voluntatem efficacem peccandi* (exprimat species peccati) *cum tali persona*. Conditio personæ hic est explicanda, sicut suprâ p. 1. n. 56. circa circumstantiam *Quid* notatum est.

169. Monendus est hic pœnitens, circumstantiam, quæ juxta dicta subinde peccata, ex se alioqui venialia tantùm, transfert ad genus peccatorum mortalium,

vel e contra, specialiter esse explicandam in Confessione, adjecta hac vel simili particula pro ratione peccati: *Graviter, vel leviter: plenè vel semiplenè deliberatè: quod nos facere omisimus, ne nimis frequens istarum particularum repetitio, molesta esset.*

ARTICULUS II.

Peccata oris.

Hæc sunt, quæ ore ac verbo perficiuntur, & complentur: & ipsa quoque rursus sunt contra DEUM, vel proximum, vel ipsum peccantem.

§. I.

Peccata oris contra DEUM.

170. *Blasphemavi quinquies; & quidem cum plena advertentia: vel sine plena advertentia.* Blasphemia directè opponitur laudi DEI, & est convitium seu verbum contumeliosum contra DEUM, vel Sanctos. Less. l. 2. c. 45. d. 5. n. 24. Potest autem istud verbum, seu, quod idem est, locutio esse vel interior, & sic erit blasphemia cordis, vel exterior, & est blasphemia oris: & potest etiam fieri scripturâ vel instrumento musico: omnibus enim his modis usitatum est hominibus loqui. Si fiat aliis signis, quæ fuerunt, cum Judæi sputo fœdabant Christi faciem, vel abant, alapis cædebant, inter latrones crucifixerunt, non erant propriæ blasphemie, Sanch. l. 2. c. 32. n. 5. quia non erant injuriæ verborum, sed factorum, neque consistebant in injuriôsè loquendo, sed ipsius personam malè tractando: quanquam etiam tunc multæ veræ